

spreking met ons willen houden over de mogelijkheid een avondmaalstafel daar te stellen in gehoorzaamheid aan het Woord van God?

En moeten we dat nog niet meer betreuen, waar we ons overtuigd mochten houden, dat de begeerte eenheid ook onder die menschen leefde? Had Ds Hovius zelfs niet vier argumenten voor eenheid? Gods genade moest ons er naar doen streven, de gedeeldheid tot het allerkleinste minimum te beperken, de roeping der kerk zou bij eenheid beter volbracht worden, de roeping der Christenen in het algemeen zou beter tot haar recht komen en de eere Gods zou worden bevorderd⁵⁾.

Gelukkig, dat de Depp, der Chr. Geref. Synode in opdracht hunner Synode de bezwaren in een nader rapport hebben toegelicht, zoodat we nu officiële gegevens hebben over de vraag, wat de Chr. Geref. verhindert met de Geref. tot kerkelijke eenheid te komen. Vroeger moesten we het altijd met bezwaren, door predikanten of particulieren tegen ons ingebracht, stellen, nu hebben we dan te doen met een officieel bezwaarschrift door een wettige vertegenwoordiging der Chr. Geref. Kerk opgesteld, waarop onze kerken nu antwoord kunnen geven.

Dit rapport dan brengt allereerst kerkrechtelijke bezwaren tegen ons in. Onder het hoofd „Historisch gedeelte” althans worden samengevat de bezwaren tegen de samensmelting van 1892, die meer met de opvatting over de kerk samenhangen. In de eerste plaats maakt het rapport bezwaar tegen de samensmelting zelf en in de tweede plaats maakt het bezwaar over de wijze, waarop die samensmelting is verkregen.

Wat is het bezwaar tegen de samensmelting zelf? Niet, uiteraard kunnen we wel zeggen bij menschen, die naar de Geref. belijdenis willen leven, niet, dat er samensmelting is tusschen kerkgroepen, die op den bodem van dezelfde belijdenis staan. „De roeping tot vereniging van wat waarlijk één is, ligt er. Maar een eenheid gelijk de Synode van Leeuwarden die geformuleerd had, was in strijd met de werkelijkheid. De eenheid in belijdenis en kerkenordening was op vele punten fictief”⁶⁾. Men had eerst moeten arbeiden, opdat er meerdere eenheid zou zijn.

Is het nu waar, dat de eenheid tusschen de kerken der Afscheiding en die der Doleantie in het kerkvraagstuk fictief was? Voor een juiste beantwoording van deze vraag stellen wij voorop, dat Afscheiding en Doleantie in vele opzichten de kerkvraag verschillend hebben beantwoord. Het liep voornamelijk over de kwestie, hoe geoordeeld moest worden over de Herv. Kerk. De Doleantie was van overtuiging, dat feitelijk niet gesproken mocht worden over de Herv. Kerk, men zou moeten spreken over Herv. KERKEN. De Hervormde KERK was een onding, er waren plaatselijke Hervormde kerken, die in hun samenleving onder een knellend juk geraakt waren, onder het juk van reglementen. Men aarzelde allerminst dat juk „valsche kerk” te noemen. Zoo verklaarde de kerkeraad van Voorthuizen in een Open brief aan de „Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk”, dat hij het niet langer als bestuur over de kerk van Voorthuizen kon erkennen, daar hij in dat college de valsche Kerk belichaamd vond, waarvan de kenmerken in het slot van art. 29 der Ned. Geref. Geloofsbelijdenis worden genoemd, van welke valsche Kerk het ambt der geloovigen is zich af te scheiden⁷⁾. In soortgelijken geest spraken andere kerken, die het juk der kerkelijke hiërarchie afwierpen. Men maakte dus een scherp onderscheid tusschen een plaatselijke kerk, die ook wel geheel valsch kon zijn, als er naar Kuypers tractaat van de Reformatie der kerken niet meer de minste hoop bestond, dat zoo'n kerk tot reformatie zou kunnen komen⁸⁾ en het bestuursapparaat van de Herv. Kerk, dat valsche kerk genaamd zou mogen worden.

De kerken der Afscheiding maakten dit verschil niet, althans voor het meerendeel deden zij dit niet. Volgens hen was de Herv. Kerk als zoodanig een valsche kerk geworden. De fundamente van de Gereformeerde Kerk waren daar weggenomen; en daarom moesten zij die Herv. Kerk verlaten. Zij beschouwden een plaatselijke kerk niet meer als een ware kerk, maar als een collegialistische afdeling van de Herv. Kerk, die met het Woord Gods in de hand als valsche kerk moest worden beschouwd⁹⁾.

Hier zit m.i. wel het hoofdverschil in de opvattingen van Afscheiding en Doleantie. De Afscheiding legt den nadruk op de eenheid der kerk, de Doleantie begint bij de plaatselijke kerk, de Afscheiding ziet de organisatie der kerk als onlosmakelijk aan de kerk verbonden, de Doleantie als iets min of meer uitwendigs, als een stolp, op de kerk gezet, een juk, op de kerk gelegd. Uit deze verschillende beantwoording vloeit ook een verschil in wijze van reformatie voort. Vanzelfsprekend immers is het voor de Doleantie voldoende het harde juk van het genootschap af te schudden en dan is de plaatselijke kerk volgens haar weer een vrije, Gereformeerde Kerk, die den HEERE mag loven, omdat zij uit het gevangenhuis is uitgeleid. Daarom zijn dan ook de kerkeraden op den voorgrond getreden, indien dat mogelijk ware. Zij hebben in naam der gemeenten de gemeenten bevrijd van het knellende juk. Zij hebben bij die uitleiding de geheele gemeente gerepresenteerd en

beschouwden volkomen consequent al de leden der plaatselijke kerken als hun leden, zoodat de kerk van Den Haag als haar ledenaantal 62000 op gaf. Maar de Afscheiding ging individueel toe. Men maakte zich in den regel¹⁰⁾ als enkele persoon los van de valsche kerk en institueerde dan met andere personen het nieuwe instituut als een voortzetting van de oude kerk, die helaas de valsche kerk geworden was. En hiermee hangt ook nog samen, dat de Doleantie planmatig geleid werd, terwijl de Afscheiding veel meer den indruk wekt van spontaneïteit¹¹⁾.

We hebben ons moeite gegeven de verschillen tusschen Afscheiding en Doleantie niet te verdoezelen, maar hen zoo scherp mogelijk te laten uitkomen. En inderdaad, als we die verschillen zien, dan kan men begrijpen, dat gezegd werd en wordt, dat de eenheid tusschen Afscheiding en Doleantie maar fictief is en dat velen in die dagen een samensmelting onmogelijk hebben gedacht en nu nog van meening zijn, dat deze samensmelting onnatuurlijk is. En we begrijpen dat nog meer, als we er op letten, dat het den Afscheidenden wel eens prikkelen kon, als naast hun kerken Doleerende kerken kwamen te staan, als hun afscheiding praematuur genoemd werd en zoo meer.

En toch mag het rapport niet zeggen, dat men in 1892 dies niet mocht ineenmelten. Ik geloof, dat sommige bezwaren, die het rapport tegen de Doleantie noemt, niet van grond ontbloeit zijn. Maar men geeft, alleen lettende op bezwaren, die men hebben kan, de eisch der belijdenis prijs, dat de kerk aan één avondmaalstafel samen moet komen. Men vergeet, dat scheuring der kerk alleen bestemd mag worden, als er zeer gerechtvaardigde oorzaken waren. Vanaf 1886 was de kerk gescheurd; er waren in vele plaatsen twee vergaderingen, die beantwoorden aan de kenmerken der ware kerk. Die toestand mocht niet voortduren. DAAR moest samensmelting komen. En wij mogen den HEERE wel dankbaar zijn, dat de kerken der Afscheiding dien eisch Gods hebben gehoord en ten koste van zware offers de samensmelting hebben gewild. Zij wisten het, dat het met hun rust gedaan zou zijn¹²⁾, dat hun een periode van strijd zou wachten, zij wisten, dat zij het lang niet in alles met de kerken der Doleantie eens konden zijn, maar zij wisten ook, dat, naar het Woord van Van Velzen, „in alles vereenigd zijn, waarin oprecht-Gereformeerden in ons land vereenigd moeten zijn”¹³⁾.

En dies hebben zij de samensmelting begeerd en den HEERE om de verkregen samensmelting op hoogen toon lof toegebracht.

M. VREUGDENHIL.

De hoogmoed der mystiek.

Mystieke naturen plegen zich tegen ingebrachte bedenkingen te verontschuldigen met het beroep op het „ongekende” belevenis;

„ongekend”, voor wat de heidenen en tollenaars en barbaren, maar ook voor wat de in Gods steeds ge-

10) In den regel.... Niet overal werd de „individuele” methode toegepast. In Doeveren zond de kerkeraad aan het Classicaal Bestuur, dat Ds Scholte had afgezet, een verklaring, die door het vermoedelijk-grootste deel der gemeente mede werd onderteekend, dat men niet langer onder de besturen wilde leven en als Gereformeerde gemeente zich afscheidde van hen en degenen, die er zich aan onderwierpen. Ds Scholte geloofde zelfs, dat de Koning der Nederlanden zou ingrijpen om te zorgen, dat de gemeenten, die in haar geheel tot scheiding zouden overgaan, de kerkgebouwen zouden behouden, cf. De Afscheiding, door Dr J. C. van der Does, pag. 80.

Ook Brummelkamp had wel eenszins andere opvattingen. Hij schiedt ook bestuur der kerk, waarvoor hij weinig lof had, intendeel „dievenbestuur”¹⁾ van de kerk zelf. Hij vergeleek zijn uitgang uit de Herv. Kerk met het doen der verdukte Contra-Remonstranten, die zich niet afscheidten van de kerk, maar in ballingschap leefden tot de vrijheid in 1618 weer terugkwam. In het gedenkboek, dat de Chr. Geref. hebben uitgegeven bij het eeuwjaar der Afscheiding wordt het vermoeden geopperd, dat deze opvatting doorgewerkt heeft in de kerken der Scheiding en er aan medegewerkt heeft, dat in later jaren eminente mannen als Ds Gipsen, Van der Valk, Lindeboom en vele anderen, ja zelfs Vader van Velzen, zich zoo hartelijk konden verheugen in de vereeniging van 1892 met de Doleantie-partij! (Gedenkboek, pag. 67.)

11) In het rapport wordt mirabelu dictu zelfs gezegd, dat planmatigheid en duidelijke werking Gods tegenstellingen zijn! „Doordat een zoo duidelijke werking Gods de eerste oorzaak der Afscheiding is, kent zij geen planmatigheid”, pag. 4.

12) Heel mooi is de omerking van een der afgevaardigden van Noord-Holland op de Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk van 1892 te Amsterdam. De Acta zeggen: Een der afgevaardigden van Noord-Holland verklaart bij de behandeling van dit punt, dat dit bezwaar — het verschil tusschen Afscheiding en Doleantie, dat oorzak zou worden van twist en eeuwelooze verwarring, — voor hem een motief is geweest in Leeuwarden om aan de Synode voor te stellen, de vereeniging niet te doen doorgaan. Door rijper nadenken is hij thans van een andere gedachte en oordeelt, dat de diepste grond van het voorstel, toen door hem gedaan, en van dit punt van bezwaar zelfzucht is, de vrees voor het ophouden van ons rustig samenleven, pag. 16.

13) „Zullen wij Christelijk Gereformeerden en Doleerenden vereenigd worden?” Als ik iemand zoo iets hoor vragen, denk ik, „ik begrijp u niet, of gij begrijpt het werk des Heeren niet.”

De Christelijke Gereformeerden hebben de organisatie van 1816 verworpen; ook de Doleerenden zijn aan die organisatie ontkomen. De Christelijke Gereformeerden hebben verklaard, dat zij de Belijdenis-Schriften der Gereformeerde kerk als uitdrukking van hun geloof erkennen, de Doleerenden doen volkomen hetzelfde. De Christelijke Gereformeerden hebben de Kerkenordening van Dordrecht 1618/1619 als regel voor het bestuur aangenomen; al de Doleerenden hebben aanstonds, toen zij verlost waren van de organisatie van 1816 verklaard, dat zij nu de kerkorde van 1618/19 tot regel hadden. Wat wil men meer?

De Christelijke Gereformeerden en Doleerenden zijn vereenigd in alles, waarin de oprecht-Gereformeerden in ons land moeten vereenigd zijn. Zij zijn vereenigd door den band des geloofs, een band, waardoor de Heere Zelf Zijn volk vereenigt. En als de Heere dit gedaan heeft en doet, is de vraag: Zullen wij vereenigen? Inderdaad om niet meer te zeggen, voor een christen geheel onbetamelijk. Aldus in zijn bovengenoemd boekje, pag. 67, 68.

mengde kerkgezelschap minder begenadigden betreft. Aan alle dispuut onttrekken ze zich vaak door de uitgesproken, of — want men moet geen paalen voor zwijnen werpen, en geen dispuut over kleuren met blinden beginnen — de niet eens uitgesproken gedachte, dat een ander er toch niet over meepraten kan. God heeft hun iets gegeven, dat Hij aan anderen onthield; en waarom zou men dan nog verder over de zaak praten? „Mocht” het den ander ook nog eens gebeuren, dat hem overkwam, wat de mystische ziel ervoer, dan zullen ze nog wel eens samen kunnen praten; maar anders heeft een gesprek geen enkelen zin.

Nu gaat het niet aan, alle mystici op dezen grond in staat van beschuldiging te stellen, als zouden ze willens en wetens hoogmoedig zijn. Ze kunnen immers slachtoffer van verkeerde voorlichting zijn. Wel kan men evenwel die voorlichting zelf typisch hoogmoedig noemen; en wie zich er door laat leiden, geeft zoolang hij niet ernstig zoekt naar wat God geopenbaard heeft, voet aan den hoogmoedswortel, die ook in zijn eigen hart ligt, en die opwaarts vruchten van bitterheid draagt.

Hoogmoed, — want het is de zonde van den hoogmoed, dat hij van God en van Gods doen en laten durft spreken en oordeelen op eigen gezag. Op eigen gezag, zonder dat er een uitdrukkelijke belofte voor gegeven is. Hoogmoed, — want het is een tweede zonde van den hoogmoed, dat hij hetgeen God werkelijk gesproken heeft, durft op zij werpen met een beroep op wat Hij in persoonlijke, allerprivaatste, particuliere openbaringen zou „gezegd” hebben aan de mystische, boven anderen begenadigde ziel. Hoogmoed, — want het is de derde zonde van den nu bepaald mystieken hoogmoed, dat hij desnoods die particuliere onderstelde openbaringen met groter gezag bekleeft, dan de Schrift heeft; wijst men hem op tegenstrijdigheid tusschen wat de Schrift zegt en wat hijzelf meent verstaan te hebben, dan durft de mysticus het aan, te zeggen: ik weet het beter dan de Schrift. Bij Rome krijgt de Schrift autoriteit van de kerk, bij de mystiek van de bevinding. Maar dat is zonde.

K. S.

Over de Oxford-groep.

Toen ik onlangs voor een ouderlingen-conferentie sprak, trof mij de intense belangstelling voor onderwerpen, welke samenhangen met het „probleem”: kerk en Oxford-groep. We hebben over deze zaak de uitnemende artikelen van Dr Kraan in ons blad mogen opnemen, en ook andere geschriften meer dan eens met waardeering mogen opmerken. Thans is in den vorm van een open brief („Aan een vriend”) weer een geschrift over deze materie verschenen onder den titel: „De kerk en de Oxfordgroep”. Schrijver is de heer G. Rietkerk te Lisse. Uitgever: J. W. de Gruiter, Sassenheim. We kunnen ook van deze brochure de kennisneming hartelijk aanbevelen. Vergissen we ons niet, dan is in de omgeving van Lisse en Sassenheim een golf van belangstelling voor het werk der Oxford-groep waarneembaar geweest. Hier en daar rees zelfs de vraag, of — nu in ruimeren zin gesproken — van kerkelijke zijde het gevaar, dat in de actie der groep schuilt, wel genoegzaam onderkend werd. Temeer daarom achten wij deze „stem vanonder de galerij” een gelukkig verschijnsel. Het geschrift is populair gehouden en geeft goede leiding.

K. S.

Curatoren-verslagen.

Van de verslagen der curatoren der Theol. School te Kampen, die ik aanvraag in het „Reformatie”-nummer van 3 Juni 1938 (rubriek „Correspondentie”, blz. 382) mocht ik inmiddels 4 nummers ontvangen, en den toezenders betuig ik mijn zeer hartelijken dank. Nog niet kwamen de exemplaren binnen van de 23e, 29e en 55e Curatorenvergadering. Rekenende met de mogelijkheid, dat sommige lezers de „Correspondentie” over het hoofd hebben gezien, ben ik zoo vrij alsnog te vragen, of er mogelijk iemand is, die mij zou kunnen helpen aan de nog ontbrekende nummers.

K. S.

LITERATUUR EN KUNST

Een dorpsverveling.

Jan Breunisse: Mannen van de Kaai. — Bosch en Keuning N.V., Baarn.

Wanneer wij hooren spreken van dorpsvervelingen, denken we onwillekeurig aan het literaire genre, dat in het midden van de vorige eeuw grooten opgang maakte. Onverbrekelijk is daaraan verbonden de naam van Cremer, die door zijn idyllischen verhaaltrant en zoetelijk Betuwsch dialect vele stads-lezers wist te bekoren.

Men verlangde toen ter tijd niet in de eerste plaats waarheid, realistische uitbeelding van het leven op het platteland, maar een verheerlijking van dat ongekunstelde leven, een romantische vlucht uit de werkelijkheid naar een oord van eenvoud en natuurlijkheid.

Tegenwoordig staat het landleven weer in het middelpunt der belangstelling, maar de kijk der schrijvers en de vraag der lezers zijn anders gericht. Achter de idylle bleek een harde werkelijkheid te liggen, het bestaan der buitenmenschen was niet zoo zorgeloos, hun leven niet zoo argeeloos, als dat vroeger werd voorgesteld. Het leven in de vrije natuur, ver van de cultuur-centra, had den mensch niet onschuldiger gehouden, dan zijn stedelijke medemens was. Het voortdurend verkeer

op het w
leven niet
harden v
derne str
gaven he
strijd om
beperkte
den boer
zijn land.

De leze
suikeren
wil de w
mensch e
komt, dat
zooals ze

Het be
schreef
houdt h
een mod
de schrij
dan ze z
daar niet
evenmin
mensch
veel en t
dorpssfeer

De mal
greep, m
komen te
en hande
puntje va
het onger
nen in A
ten we to
nen op d
het dorps
naar sch
Het voor
kan doen
bank kon
dadelijk
dat hier

Is het
beteekent
schen we
maal ke
blijkt er
lasteraar
kerkgang
dat de s
lingen er
Maar da
het gehe
in het c
„vrome
achting
gegenera
komende
Hoever
af kome
van Cre
Tegene
ver onke
valsche v
kerel te
als zijn
wordt, n
Jaap van
turaal sl
dorpsont
gezien, c
slot van

Als me
is dit Be
later ge
kaai. Oo
vankelijk
mige pla
wegens e
gebrek a
te word
echter, c
schuiven
luchthar

Bosma
christen,
van ande
maar di
ambt in
besluit
twee am
het boel
van hen

Het v
eenheid
één gese
allen eer
lijke taf
beeld te
ciaal va
geen enk
uit vers
veel me
zich te
voor het
dat de p
— hij v
schrijver
Zijn pe
mensch

5) In een reëraat, den 14den December 1933 gehouden voor den Bond van Chr. Geref. Jongelingsverenigingen, afdeling Groningen-Drenthe, over Kerkelijke eenheid aller Gereformeerden, Ds Hovius stelt de kwestie zeer scherp: „ook de Geref. Kerken (als de Gereformeerde Gemeenten) kunnen we niet anders bezien dan als scheur-kerken”, pag. 33.

6) Rapport, pag. 19.

7) Aangehaald bij Dr K. Dijk in zijn artikel over het kerkbegrip der Doleantie in „De Reformatie van 1896”, pag. 328.

8) In de volksuitgave: pag. 31, 113, 114 en meer.

9) Dr G. Keizer, De afscheiding van 1834, pag. 566 en 567.